

Biblioteka
44°N i 20°E

Urednik
Nikola Petaković

Copyright © 2012 za srpsko izdanje Čarobna knjiga

ISBN 978-86-7702-238-9

Nijedan deo ove publikacije, kao ni publikacija u celini, ne sme se reprodukovati, umnožavati, prešampavati niti u bilo kojoj drugoj formi i bilo kojim drugim sredstvom prenositi ili distribuirati bez odobrenja izdavača. Sva prava za objavljivanje ove knjige zadržavaju autor i izdavač prema odredbama Zakona o autorskim pravima.

Čarobna knjiga
Beograd 2012.

Živojin Ivković

PUSTINJA

roman



Čarobna
knjiga

*„Kada neko primi saznanje, on uzima natrag što je njegovo.
Ko je bez saznanja, nepotpun je, jer nedostaje mu ono veliko
Što ga čini savršenim.
Savršenstvo je u Ocu, svako se mora uzdići do njega,
Da bi primio što je njegovo.“*

Jevanđelje istine

*Posvećeno sećanju na Isidoru
i kao trag moguće potrage za Bogom,
ali i
za merom i smislom sopstvenog postojanja.*

Čini mu se da vreme stoji. Sunce se razlilo po nebu i blešti kao da je ceo nebeski svod velika titrava užarena masa. Nemilosrdno žeže ispucalu zemlju. Pustinja stenje i pulsira; čini mu se da udaljeno gorje lebdi, da se razvlači i vitoperi, kao da teži da otplovi s vrelinom u beskraj, kao da je vreme stalo.

Još sa zorom, pripeka je s neba pritisla sve živo; jara je pod zemlju, u rasepine i pukotine, među stenje ili u skrovite planinske pećine saterala sve što se kreće. Niko se, čak ni snažni pustinski lav, ne bi odvažio da krene put usijane doline.

Nema čak ni štakora, niti pustinskih miševa – i oni se povlače; tek se pojavi pokoja škorpija, a i one se sklanjaju pod kamenje bežeći od prižege. Kao i zmije. Nema ni guštera. Čak ni muha nema: i one miruju, i njima je jara nepodnošljiva. Jedino se još zrikavci čuju, a i oni retko, tek da upotpune treperavu, vrelu i tešku tišinu.

Teško da bi bilo koji čovek mogao da preživi takvu pustinsku omaru, a kamoli da se kreće pustinjom.

Niko to ne bi mogao.

Niko osim njega. On može. Može jer mora, mora jer nema kud; može jer nema izbora. U bekstvu je. Beži jer ga proganjaju; beži i od samog sebe; mora jer drugačije ne može, mora jer nema volje ni za šta drugo, kao da mu je put određen – predaje se pustinji jer više nema cilja pred sobom do odricanja od sveta iz kojeg je izgnan. Pred njim je još samo kretanje i izvesno – smrt, ona telesna.

Mora tako jer nije volja njegova, nametnuta mu je; njegova je uništena, razorili su mu smisao postojanja, uništili su ga zamahom i fijukom britkog sečiva, izbrisali su mu život i obesmislili ga. Sve kasnije beše iznuđeno, sve što je učinio, sve što se dogodilo. Potom je morao da pobegne, da izbegne nepodnošljivu oholost drugih, njihovih volja, njihovih odluka, njihove prisile nad njime, nad samom mišlju, nad rečju, nad logosom i, konačno, nad samim duhom.

Mogao je bilo kud, i na sever, ka Damasku, ili još dalje, ka Efesu, ili na istok, preko Jordana i Mrtvog mora, ili na zapad, u Misir i Aleksandriju; mogao je, a nije.

Uputio se u pustinju.

Pustinja ga je neodoljivo privlačila. *U pustinju*, govorio mu je nekakav glas, *u pustinju, da budeš u pokretu, u begu, u stalnom napuštanju i odricanju*. Da, želeo je da bude sam, da nestane jer drugačije nije umeo; slušao je glas – da ostane među ljudima nije mogao sve i da je želeo.

Da li su ga tajanstvene sile dovele u pustinju ili je to ruka sudbine – nije znao. Odgovor na to pitanje više mu ništa ne znači. Nije mu više važno da li mu je taj put odredio Jahve ili sam Ariman.

Izgubio je svaki osećaj, za njega više nije postojao razdelnik dobra i zla, pakla i raja. Čini mu se da je u paklu od trenutka suočenja sa kćerkinom smrću. U paklu je i dalje. Zar može da se nada da će iz njega izaći, zar želi, zar sme da želi, zar ima svrhe? Svakim delićem svoga tela i svoje duše oseća: pakao je u njemu, oko njega. Samo zlo.

Naslućuje da mu je kraj izvestan, čak mu postaje blizak koliko i staza kojom korača, a on samo želi da se to mučenje okonča. Umoran je i želi kraj toj mucu. Očaj u njemu tumara, saplićući se preko ostataka vere koju u sebi prepoznaje kao tanušnu i ne baš ubedljivu nadu.

Da li je to vera?

Vera u šta?, odzvanja mu poput bila. *U šta da verujem, zašto bih se više nadao, i kako?*, pita se pri svakom sve težem udisaju. Oseća mučninu u želucu. *Pa zar nisam bio iskren vernik, zar nisam poštovao zakone, zar nismo živeli u skladu s rečju božjom?* Da li je sve što se dogodilo nagrada za njegovu revnost? Priznaje, ne beše pravednik poput Jova, no beše ponizni sin Jahveov: nije se o njega ogrešio, praznike je slavio, hram pohodio, i darivao ga je, redovno i obilato; i žrtve je prinosio. Zašto je dozvolio da se dogodi zlo? I šta nakon svega? Da li bi vera, da je slučajno ima, išta promenila? Da li bi verom povratio u život ljubljenu svoju ili dete? Očajnički mu je potrebno nešto za šta bi se uhvatio, nešto što bi ga sprečilo da dalje propada, što bi mu otkrilo izvor druge, možda i jedine moguće vere, koja bi opravdala – ako već ne bi mogla da osmisli – njegovo opstajanje u ovom svetu i kretanje ovom užarenom dolinom.

Ništa od toga. Za svakim njegovim korakom ostaju tragovi ruševina jednog sveta, njegovog sveta, negdanjeg njegovog sveta. Ne može da izgradi nov, sve i da želi; a kako bi i s kime bi? Pomisao da nastavi da živi nezamisliva mu je, povređuje ga svojom blasfemičnošću. Izvesnost sopstvenog kraja u pustinji prihvata s beskrajnim mirom, kao da je spasenje, kao da je izbavljenje iz nepodnošljivog i nemogućeg stanja.

Da, smrt!

To što ga progone oružnici nije mu važno; oseća se prazno jer života u njemu više nema – ljudi su ga potrli. Ono što je otkrio u onim smutnim i košmarnim danima pre nego što je bežeći napustio dom sustiže ga i pritiska.

Isprva se protivio spoznajama svim svojim bićem, negirao ih je, ne zbog toga što im se želeo suprotstaviti već zato što ih je želeo odgoditi do trenutka kada bude imao dovoljno snage da im se suprotstavi razumom. Onda je prestao da se opire. Naposletku je postalo besmisleno da izbegava konačno suočenje, pre svega sa

sobom; prešao je na drugu obalu i više nema povratka, svi su mostovi porušeni. Nema mu kud, ne može pobeći očajanju.

Tu, u pustinji, shvatio je da je njegovo bivstvovanje među ljudima tokom dana očajavanja teško koliko i bazanje bespućem. Teško mu je jer se ne može osloboditi sećanja. Sećanja i osećanja. Telesne muke i bol više ne oseća kao teret, već kao pročišćenje, kao tiho ali silovito podsećanje na nepristajanje. Svaka muka i bol s kojima se danima suočavao u pustinji zanemarljivi su spram bola koji je osetio u smiraj onog kobnog dana kada se njegov krik razlegao vrtom Get šemanim, i dalje, kroz maslinjak, uz Maslinsku goru, nakon što je ugledao na tlu okrvavljeno i beživotno telo svog deteta – ubijenog deteta. Sve ostalo postalo je nevažno, ceo svet je postao nebitan. Na kraju je učinio ono što je morao, ono na šta su ga primorali – kaznio je zločinca. Oko za oko – zub za zub. Goneći ga potom, ubili su mu voljenu ženu. Utekao je progoniocima. Sada se pak pita može li sebi da umakne. Ljudima može, od njih može da se skrrije, može da izbegne njihovo prisustvo, njihove poglede, njihove reči, misli, njihova dela, može da se osami, no od sebe teško da može da pobegne – sopstvena misao ga proganja. I mržnja koja narasta u njemu proganja ga, a ljubavi se seća i vapi za njom.

Kreće se bespućem, kamo ga nagoni unutrašnji glas haosa. Korača lagano, tromo, nogu pred nogu; umoran je i žedan, obnevideo je i zaslepljen.

Tako već danima. Ne broji ih. Jednog jutra se probudio drhteći i shvatio da je izgubio računicu. Kada je to bilo? Ne seća se. Juče, prekjuče, pre pet dana, šest možda, ili sedam? Prestao je da ih broji, a i zašto bi? Šta mu znače, da li su mu išta značili? Da li je bilo ikakvog smisla u brojanju? Onda mu je postalo neshvatljivo to što ih je uopšte brojao. Nije li to zaostali eho nekadašnjih navika koje se grče ne bi li postale? Ne želi ih, kao što ne želi da se vrati nekadašnjem životu. Ne želi više ništa. Šta će mu opiljci predašnjeg života koji se

još zadržavaju u naborima sećanja, šta će mu kada je sve izgubilo smislenost, kada je život koji je nekad živeo uništen, kada mu je preostala jedino mržnja?

Korača i ne osvrće se. Zna da su ruševine za njim razasute, svakim korakom ih utiskuje u vrelu prašinu.

Izgubio je predstavu o vremenu. Vreme mu više ne znači ništa. Ništa mu ne znači vreme sadašnje, a buduće ne postoji jer je prošlost satrvana. Jedino još opstaju sećanja, a ona izazivaju neizdrživ bol. Ni krajolik koji preseca njegovu putanju ne znači mu ništa; više ga i ne primećuje, ne prepoznaje u njemu lepote koje bi ga ushitile kao nekada davno. I da se kreće drugim stazama, da se kreće kroz sinajska planinska bespuća ili preko misirskih peščanih dina, opet bi sve bilo isto, ništa se ne bi promenilo. Zar bi bilo drugačije da je usred Edena? Sve staze su mu jednako bezlične i jednako izlišne, kao i krajolici.

Jedino u šta želi da veruje jeste to da ga put kojim hoda vodi ka konačnom smiraju. Želi da skonča i da ode, da nestane, da ga nema. Sve ostalo je izgubilo smisao. Ništa više i ne mora da zna. Znanje mu nije potrebno. Ničemu se ne nada jer ne može da se nada, niti to želi.

Zna da bi ga sve staze vodile ka istom cilju jer nema izbora i ne želi da bira. Izbor pretpostavlja postojanje htenja, kakvog smisla. Kako da želi izbor kada mu je smislenost uništena? U njemu nema htenja, čak ni nade u njemu nema – poražena je. Oseća kuda ga vodi taj put i ne protivi se konačnom; priželjkuje ga, kao spas. Da li je to njegov izbor ili tek prepuštanje sudbini? Nije važno. Da, rekao bi, svesno se odriče sopstvenog postojanja i života. Ne doživljava to više kao poraz: već je bio poražen kada je stupio u pustinju. Nema više kud i nema mesta za druge poraze.

Nedostaje mu žena. Nedostaje mu kćerka.

Čini mu se da čuje glas koji dolazi duboko iz pustinje, nagoveštavajući mu postojanje nade; učinilo mu se da mu je blag i neočekivano

svjež povetarac udahnuo osećaj da možda postoji nekakav smisao, drugačiji, neodređen i njemu nedokučiv.

Korača stazom omeđenom beznađem. Prepoznaje ga, skoro da može da ga dotakne. Muka mu je od toga. Kada će doći kraj svemu tome? Da li je Jahveovom voljom ta putanja njemu namenjena, ili je nekim drugim nedokučivim umom određena? Mogao bi da poveruje i u to, sada bi mogao da poveruje u bilo šta.

Smisao? Postojao bi da mu svaki otkucaj srca nije suvišan, da mu svaki udisaj nije kazna.

Možda i jeste kazna?

Zašto?

Nema odgovora.

Hoda sprženom pustinjom – suvom zemljom, širokom, kao dlan ravnom kotlinom; hoda sa svojim očajem i svojom čežnjom, hoda sa svojom mukom i svojim bolom, hoda odeven u rite tanušne vere. Silno bi želeo da zna – ne samo da veruje – da je cilj kome stremlji pravi put, jedini put, njemu jedini spas, da ga ta staza vodi konačnom sjedinjenju u večnosti, u onom životu, drugom, pravom životu, sada jedinom mogućem, bestelesnom, nematerijalnom – nedohvatnom umu njegovom, ali sjedinjenju s njegovim detetom i njegovom ženom u Jahveu.

Hoda, jedva primećujući krajolik; isti je dokle mu oko dopire, a dopire daleko; dopire do izmaglice koju pravi titrava vrelina, do treperavih obrisa kamenih planina u neizmernoj daljini.

Do ostataka njegove svesti dopiru slike gradskih zidina; vidi palate i veliki hram. Ljudi se tiskaju, žamor potire svaku izgovorenu reč; oseća bol, vidi ženine suze i čuje jeziv vrisak, koji se razbija i utapa u urlike mase u lelujavom i vrtložnom pokretu; razabire glasove i iz prolaznosti istrgnute reči *ubijena*, *mrtva*, *patnik* i *krvnik*. O kome oni to? O čemu oni to? Nečiji uplašen glas tvrdi: *Strasjan je zločin počinjen*. *O dete moje*, vapije drhtav ženski glas. Čuje molitvu:

O Bože, vaskršni dete moje, vrati mi je, evo, uzmi mene, uzmi moj život; shvata da je to njegov glas, da iz njega očaj izbija. Krik se razleže mračnim katakombama. U grudima oseća bol, u ustima slatkast ukus krvi. Iznenada se slike rastaču i tonu u mračne dubine tišine; ne prepoznaje ništa osim mraka. Trže ga blesak. Jarka svetlost, srebrnastobela, kao šiba, oštar pramen božjeg gneva – zaslepljuje ga i parališe misao koja trne. Ništa ne prepoznaje, ništa ne vidi. Slika se smiruje, više ne titra, mada je mutna; ne prepoznaje likove, čak su i glasovi nerazgovetni; mrmor teče kao reka, mutan i lepljiv. Jedva raspoznaje siluetu mučenika koji se tetura uzanim gradskim ulicama. Da li to korača ka Gulgulti? Na sopstvenim leđima oseća teret. Da li je to krst? Oseća ga čitavim bićem – težak je. Neko kaže: *Evo čoveka*. Da, vidi ga, vidi čoveka. I on nosi svoj krst. Ko je taj čovek? Poznat mu je, njegovi pokreti su mu poznati, i crte lica. *To sam ja*, dopire mu do svesti sopstveni glas.

„To sam ja!“

Njegov urlik se rasplinu pustinjom i nestade, kao da ga nije ni bilo.

Da li sam to doista ja? Čuje žamor, krici odjekuju, ženski plač čuje, bruj glasova – to ljudi urliču. Da li je ovo bilo ili će tek biti? Šta se to dešava? I bol oseća. Fijuk biča. Ukus krvi u ustima. Sve ga boli: i duša, i srce, i telo; ima utisak da ga teskoba razdire, da ga razapinje po zemlji, na konjskim repovima, na krstu, do neba. Nije li to bol izmučenog ljudskog tela, patnja izmučene ljudske duše? Bol ljudski, bol pravednički i mučenički. *Bol spasenja?* Staza se uspinje uz brdo ka krstu i dalje ka nebu i beskraju, ka Jahveu. Oseća nečije ruke na sebi – vuku ga, podižu ga. Na tren je uočio suzu; brzo je nestala predstava o njoj, no ostala je u sećanju. Video ju je i osetio. Ne može je zaboraviti. Nije li sav bol ovog sveta u njoj sakupljen? Prepoznaje stazu, sveta je i svetla, liči na ovu njegovu.

Jahve, uzmi me k sebi!

Da li je to doista put iskupljenja kojim stupa? Možda spasenja? Da li je uopšte na toj stazi? *Jahve, u ruke tvoje predajem duh svoj*, odnekud dopire misao.

Da li imam pravo na iskupljenje?

Ili će tek stupiti na put iskupljenja? Kasnije? Da li ima pravo na spasenje? Ili tek kada dođe vreme za to? Kada će doći vreme njegovog iskupljenja?

Tišina.

Jahve, zašto si me ostavio?

Nema odgovora. Da li ga iko tamo iščekuje? Da li ga iko iščekuje sa one strane? Postoji li uopšte ta druga strana?

Nestaju slike; ne čuju se više ni glasovi.

Ničeg osim užarenog neba i vrele pustinje – i prašine.